

V. Borbély Anna

Az életkor, a nem és az iskolázottság hatása a magyarországi Románok román és magyar nyelvválasztására

1. BEVEZETÉS

A kétnyelvűségi kutatók a kétnyelvű közösség nyelvhasználatának elemzésekor nem kerülhetik meg a nyelvközösségen belül kialakult nyelvválasztási szokások vizsgálatát. Nevezetesen annak leírását, hogy a kétnyelvű beszélők az általuk ismert és használt két nyelv közül a különféle beszédhelyzetekben melyik nyelvet választják beszélgetésük eszközeként, hogy ezt a választást milyen nyelvi és szociológiai tényezők befolyásolják, alakítják.

FRANÇOIS GROSJEAN az eddig ismert kétnyelvűségi kutatások alapján tárgyalási helyzetben a nyelvválasztást befolyásoló tényezőket az alábbi négy csoportba gyűjtötte egybe (GROSJEAN, 1982:136):

a) a beszélgetés résztvevői (nyelvi jártasság, nyelvi előny/ben részesítés/, szociális-gazdasági státusz, életkor, nem, foglalkozás, iskolázottság, etnikai hovatartozás, a beszélő beszédaktusainak előtörténete, kapcsolatok minősége, bizalmasság, a kapcsolat határfoka, a nyelvekhez fűződő érzések / attitűdök, külső hatások)

b) a szituáció (helyszín/környezet, egynyelvű(ek) jelenléte, a formális kapcsolat mértéke, a bizalmasság foka),

c) a beszélgetés tartalma (téma, szókincs típusa), és

d) a beszélgetés mint szociális interakció funkciója (a társadalmi státusz emelése, a társadalmi különbségek, valaki kizárása, felkérés vagy parancs).

Előadásomban egy 1990-ben, Kétegyháza¹, magyarországi románok közösségében rögzített szociolingvisztikai vizsgálat (I. V. BORBÉLY 1991) keretében alkalmazott nyelvhasználati interjúval kapcsolatos eredményeket ismertetem. A gazdag empirikus anyagból a magyarországi románok román, illetve magyar nyelvválasztásával kapcsolatos eredményekre térek ki részletesebben. Vizsgálatom megtervezésekor elemzési szempontként a GROSJEAN által összefoglalt, a nyelvválasztást befolyásoló tényezők közül a kétnyelvű beszélő élet-

korát, nemét és iskolázottságát, a társalgási szituáció szempontjából pedig a helyszínt és a kétnyelvű beszédpartner jelenlétét választottam ki. Vizsgálati hipotézisem szerint:

(a) a beszélő életkora, neme és iskolázottsága hatással van a beszélő nyelv-választására a különböző beszédhelyzetekben;

(b) a magyarországi román nyelvközösségen belül megfigyelhető a román nyelv használatának fokozatos háttérbe szorulása.

2. A VIZSGÁLAT

2.1. A vizsgálat során megkérdezett hatvan személy Kétegyháza születtek (kivételet képez öt személy, akik a faluval határos tanyákon születtek), s a vizsgálat időpontjában valamennyien itt éltek. Életkoruk szerint három csoportba oszthatók. Fiatalok: 18-39, középkorúak: 40-58 és idősek: 59-69 évesek. A mintán belül fele-fele arányban oszlanak meg a férfiak és a nők. Iskolázottság szerint szintén három csoportra bonthatók: 4-7, 8-11 és 12-14 osztályt végeztek. A faluban a felsőfokú iskolai végzettségük száma olyan alacsony, hogy ezt az iskolai szintet vizsgálatomba bevonni nem tudtam. A megkérdezettek szülei kivétel nélkül földművesek voltak. Gyermekkorukban 88,3 százalékuk elsőként a román nyelvet sajátította el, míg 10 százalékuk a román és a magyar nyelvet egyszerre tanulta meg. Egy adatközlő volt, aki családi körülményei folytán először magyar nyelven, majd egy-két évvel később román nyelven tanult meg beszélni. Adatközlőim 76,7 százaléka román származású házastársával él együtt. 95 százalékuknak vannak romániai rokonai és 83,3 százalékuk legalább egyszer járt már Romániában. Munkahelyüket tekintve az adatközlőknek több mint a fele (55%) nem a falu határain belül dolgozik, hanem a környező városokban (Gyulán, Békéscsabán).

A mintával kapcsolatban még meg kell jegyezni a következőt. A nyelvhasználati interjúkat román nyelven vettem fel, így adatközlőim csak azt a kétegyházi román populációt képviselik, akik vállalták a román nyelvű vizsgálatot (az esetleges nyelvi nehézségekkel együtt). Így tehát fontosnak tartom elmondani, hogy nem szerepel a mintában olyan adatközlő, aki származását tekintve román, de a román nyelvet nem beszéli (vagy azért mert "elfelejtette", vagy pedig azért, mert gyermekkorában meg sem tanulta).

2.2. A vizsgálat során egy közel száz kérdésből álló, a román és a magyar nyelv használatára rákérdező kérdőívet alkalmaztam. A kérdőívben felsorolt kérdéseket elsősorban GAL (1979) és KONTRA (1990) nyelvhasználati kérdőívei alapján állítottam össze, igyekezve ezeket a kérdéseket a magyarországi románok sajátosságai szerint kibővíteni, illetve módosítani (példaként említtem meg a népszokásokkal, a román nemzetiségi rádió és tévé műsoraival kapcsolatos kérdéseket).

A kérdések témái, illetve az azokban megemlített nyelvi/társalgási helyzetek a következők voltak: otthon, munkahely, egyház, iskola, közigazgatás, egészségügy, vásárlás, népszokások, írás, olvasás, rádió, tévé, a kétegyházi román nyelvváltozat, önértékelő tesztkérdések (vö GAL, 1979), köszönés. Előadásomban az alábbi kilenc beszédhelyzetre vonatkozó eredményeket ismertetem: otthon/házastárs, otthon/gyermek, munkahely/munkatársak, templom/hívótársak, iskola/iskolatársak, községi tanács²/ügyintézők, orvosi váróterem/betegtársak, ABC/ABC-eladók, piac/kereskedők.

Az elemzett szinterek - a munkahely kivételével - a falu határain belül találhatóak, a beszédpartnerek pedig minden esetben kétnyelvű románok. Nem ismertetem részletesebben a falun kívüli beszédhelyzetek nyelvválasztását. Annál is inkább, mivel adatközlőim tanúsága szerint a beszélgetések választott nyelve a városban esetükben is a magyar. Akadt olyan adatközlő (39 éves, 12 osztályt végzett nő), aki megemlítette, hogy amikor lányával (14 éves) Békéscsabára utazik, mindig figyelmezteti, hogy csak magyarul beszéljen. Az okok között szinte kivétel nélkül azt említik meg, hogy nem szeretik, ha megbámulják őket vagy ha megjegyzést tesznek a városiak a román nyelv használatára miatt.

A kérdésekre kapott válaszok, a közösségen belül háromféle nyelvválasztásra utalnak: (a) román, (b) magyar, (c) román és magyar felváltva. Idősebb adatközlőim szerint a század első feléig csak a román nyelvet beszéltek. Ennek alapján feltételezhető, hogy az a beszélő, aki bizonyos helyzetekben a román nyelvet választja, a régi nyelvhasználati szokásokhoz ragaszkodik. A magyar nyelvet beszélők ebből következően az újabb nyelvhasználatot képviselik. A román és magyar nyelvet felváltva beszélők még ragaszkodnak a régebbi, de nyitottak az új szokások felé is. Adatközlőim között nem akadt egy sem, aki a vizsgált helyzetekben a három lehetőség közül csak az egyiket választotta volna, az eltérések az arányokban keresendők.

2.3. A feltett kérdéseket és az azokra kapott válaszokat magnókazettán rögzítettem. A válaszokat kódoltam és számítógépre vittem. A statisztikai

feldolgozás eredményei közül elsősorban a legalább 5 százalékos szinten szignifikánsakat ismertetem (ezek esetében a populációra vonatkozó következtetések megbízhatósága legalább 95 százalékos).

3. EREDMÉNYEK

3.1. A beszédsszituáció hatása a román és a magyar nyelv választására

A kétegyházi románok beszédsszituációi közül kilencet vizsgáltam meg annak tisztázására, hogy különböző helyzetekben a beszélők (adatközlők) nyelv-választására mi a jellemző: kizárólag románul beszélnek, kizárólag magyarul, illetve a két nyelvet váltakozva használják. Az eredményeket az 1. ábrán mutatom be. Az adatok a román nyelv igen kismértékű használatára mutatnak rá. A kilenc beszédsszituáció közül csak egy olyan akadt (a templom/ hívőtársak), amelyben az adatközlők többsége a román nyelvet választotta volna. Négy beszédsszituációban (községi tanács/ügyintézők, orvosi váróterem/betegtársak, piac/kereskedők, ABC/ABC-eladók) ugyanakkor a megkérdezettek vagy eleve magyarul beszélnek, vagy pedig a jelenlévő többi személytől függően döntenek el, hogy milyen nyelvet használjanak.

Most pedig nézzük meg részletesebben, hogy az adatközlők az egyes szituációkban milyen arányban választják a román nyelvet. A megkérdezettek fele a román nyelvet használja a görögkeleti szertartások előtt és után hívőtársaival. Mindenképpen a román nyelven tartott liturgia pozitív hatása figyelhető meg ebben az esetben. A többi beszédsszituációban ezzel szemben a választott nyelv leginkább a magyar és csak kisebb mértékben a román (otthon/házastárs: 33.3%, iskola/iskolatársak: 18.3%, otthon/gyermekek: 16.7%, munkahely/munkatársak: 15%).

A magyar nyelv használata minden beszédsszituációban előfordul. A templom/hívőtársak (5%) és az otthon/házastárs (36.3%) kivételével mindegyik helyzetben a magyar nyelv használata a nagyobb mértékű a románnyal szemben (otthon/gyermekek: 55%, munkahely/munkatársak: 43.3%, községi tanács/ügyintézők: 80%, piac/kereskedők: 68.3%, ABC/ABC-eladók: 86.7%).

Minden szituációban akad számos adatközlő, aki a két nyelvet esetenként felváltva használja. Ennek két fajtája fordul elő: (a) amikor a beszélő átvált egyik nyelvről a másikra (ez leginkább a bizalmasság fokától függ: a család-

tagokkal, vagy közeli kapcsolatban lévők esetében érvényesül), illetve (b) amikor a beszélő a beszédpartner korától, illetve a szituációban jelenlevők nyelvtudásától teszi függővé a nyelvválasztást (ez a családi szférán kívül eső színhelyekhez, partnerekhez köthető leginkább). Vizsgálatomban mindkét esetet egyazon kategóriába soroltam be.

Az ismertetett beszédhelyzetek mindegyikében akad olyan adatközlő, aki a két nyelvet felváltva használja. Ezek közül két beszédhelyzetben a román és a magyar nyelv kizárólagos használata helyett azok esetenként változó használata volt a jellemző: iskola/iskolatársak (56.7%) és orvosi váróterem/betegtársak (60%).

3.2. Az életkor hatása a magyar nyelvválasztásra

A különböző életkorú beszélők egyazon időpontban észlelt nyelvhasználatbeli különbségeit alapvetően két körülmény okozhatja. Egyrészt az egyén életkorának változása, másrészt a nyelvi közösségen belül történt nyelvhasználatbeli változások. Az egyén életkori változásának a nyelvhasználatra gyakorolt hatását erre vonatkozólag nem tudjuk kimutatni, mivel nem állnak rendelkezésre több évtizeddel ezelőtti adatok. A különböző életkori csoportba tartozók nyelvhasználati jellemzőit ezért úgy értelmezzük, mint az egy-egy eltérő időszakra jellemző nyelvhasználati szokásokat. Ezek főképpen a társadalmi változásokkal hozhatók szoros összefüggésbe. Másképpen nézve a dolgot, az adatközlők életkori csoportjai a különböző időszakokból pótlólagosan történő mintavételeknek felelnek meg (LABOV, 1965: 94-95; in GAL, 1979: 154-155). Vizsgálatomban a beszélők életkora és a magyar nyelv választása közötti összevetéskor három helyszín, illetőleg három partnerrel kialakított beszédhelyzet mutatott komoly összefüggést. Ezek a következők voltak: iskola, óráközi szünetek/iskolatársak, orvosi váróterem/betegtársak és piaci vásárlások/kereskedők. Mindhárom beszédhelyzetben a mintában a magyar nyelv vagy pedig a két nyelv együttes használata a gyakoribb. Az iskola kivételével a másik két szintéren (orvosi váróterem, piac) a román nyelv kizárólagos használatát egy adatközlő sem említette meg. Ezt befolyásolhatja az a körülmény, hogy míg az iskolában a tanárok is használják a román nyelvet, addig sem az orvosok, sem pedig a piacra más helységről érkező kereskedők nem beszélnek. Még egy különbség akad a három szintérhez köthető nyelvválasztásban. Feltehetőleg a nyelvközösségen kívüliek jelenléte indokolja, hogy a három színhely közül a piac az, ahol a magyar nyelv használata a leggyakoribb előfordulású, hiszen mind az iskolában, mind pedig az orvosi váróteremben falubeliek társalognak egymással.

A beszélgetésekben a magyar nyelv választása mindhárom helyszínen fordítottan arányos az életkorral, vagyis leggyakrabban a fiatalok és legritkábban az idősebbek választják ezt a nyelvet (l. 1. táblázat). A magyar nyelv választása tekintetében a fiatalok a következő két beszédhelyzetben tértek el szignifikánsan a középkorúaktól: az iskola/iskolatársak, valamint az orvosi váróterem/betegtársak. E két szituáción kívül a fiatalok/idősek összehasonlítás a piac/kereskedők szituáció esetében is szignifikáns volt. Az adatok tanúsága szerint tehát a kétegyházi román származású fiatalok - az idősebbektől eltérően - a falu határán belül is gyakran részesítik előnyben beszélgetéseikben a magyar nyelvet a románnal szemben.

1. táblázat
Az ÉLETKOR hatása a MAGYAR nyelv választására

SZINTER	ÉLETKOR			SZIGNIF.
	(1) 18-39	(2) 40-58	(3) 59-69	
ISKOLA iskolatársak	57	11	7	1-2 $p < 0,05$
				1-3 $p < 0,01$
ORVOSI VÁRÓTEREM betegek	81	26	13	1-2 $p < 0,01$
				1-3 $p < 0,01$
PIAC kereskedők	99	68	39	1-3 $p < 0,01$

3.3. Az életkor és a nem interakciós hatása a román nyelvválasztásra

Ismert szociolingvisztikai tény, hogy a kisebbségben élő kétnyelvűek a családon belül használják leghasználatban anyanyelvüket. Vizsgálatomban az otthonhoz kapcsolható beszélgetések közül egyrészt az adatközlő/házastársa, másrészt az adatközlő/gyermek nyelvválasztását vizsgáltam. A két beszélgetési helyzet összehasonlításakor kitűnik, hogy a házastárral történő beszélgetésekben közel kétszer olyan gyakori a román nyelvet használók száma, mint a gyermekekkel történő beszélgetések során. Ennek ellenére még a házastárral történő társalgásban sem lényegesen gyakoribb a román nyelvválasztás, mint a magyar. Az adatközlő/házastársa esetében a román nyelvválasztás 33,3 százalék, a magyar nyelvválasztás pedig viszont 36,7 százalék, annak ellenére, hogy az adatközlő 76,7 százaléka (vö. 2.1.) román származású házastársával él együtt. Ugyanakkor az adatközlő/gyermek beszélgetési helyzetben mintánkban 16,7 százalék volt a román és 55 százalék a magyar nyelvválasztás (l. 1. ábra).

Az adatok arra engednek következtetni, hogy a vizsgált nyelvközösségben az otthoni/házastárssal, illetve gyermekkel történő beszélgetések többnyire magyar nyelven folynak.

Vegyük most szemügyre a 2. táblázatot, ahol is az életkor és a nem interakciós hatását tükröző eredményeket foglaltuk össze! A táblázatból kitűnik, hogy az interakció oka mindhárom beszédszituáció (otthon/házastárs, otthon/gyermek, templom/hívőtársak) esetében az, hogy az idős nők minden más alcsoportnál gyakrabban használják a román nyelvet a magyarral szemben. Részletezve ez azt jelenti, hogy az 56-69 éves nők az otthoni beszélgetések folyamán házastársukkal és gyermekükkel sokkal gyakrabban beszélnek románul, mint az ugyanebbe az életkori kategóriába tartozó férfiak, illetve a középkorú vagy a fiatal nők. A templom/hívőtársak beszédszituáció esetében is kiemelkedően magas (88 százalék) az idős nők csoportjában a román nyelv választás, és szignifikánsan nagyobb, mint az ugyanabba az életkori csoportba tartozó férfiak hasonló értéke. Az adatok alapján feltételezhető, hogy az idős nők képviselik a mintán belül a század eleji román nyelv választási szokásokat. A társadalmi változások ellenére ők őrizték meg leginkább a szülők életmódját, ami természetesen nyelvhasználati szokásaik megőrzésével is együtt járt.

2. táblázat

Az ÉLETKOR és a NEM interakciós hatása a román nyelv választására

SZINTER partner	NEM	ÉLETKOR			SZIGNIF.
		18-39	40-58	59-69	
OTTHON házastárs	férfiak	17	14	21	p < 0,05
	nők	15	53	80	
				p < 0,01	
OTTHON gyermek	férfiak	11	1	19	p < 0,01
	nők	11	0	59	
				p < 0,01	
TEMPLOM hívőtárs	férfiak	38	65	39	p < 0,05
	nők	16	54	88	
				p < 0,05	

3.4. Az életkor és a nem hatása a magyar nyelv választásra

A kérdőívben a munkahellyel kapcsolatos kérdések között arra is rákérdeztem, hogy az interjúalany a munkahelyén a falujabeli kétnyelvű munkatársak-

kal milyen nyelven beszélget. A megkérdezettek közel fele (43,3 százaléka) magyar nyelvet nevezte meg az említett beszédhelyzetben választott nyelvként, 40 százaléka pedig mindkét nyelv együttes használatát (vö. 1. ábra). Az életkor és a nem interakciós hatása nyilvánul meg abban, hogy az idős és legfőképpen a középkorú nők választják legritkábban a magyar nyelvet ebben a beszédhelyzetben (l. 3. táblázat). Ennek okát mindenképpen a II. világháborút követő gyökeres társadalmi változásokban kell keresni. A közép- és idős-korú nők többnyire még nem dolgoztak vagy a faluban található, alacsony fizetést biztosító munkahelyen dolgoztak, illetve dolgoznak (termelőszövetkezet, napszám), vagyis megmaradtak a közösségen belül. A férfiak többsége ezzel szemben már a szűkös falusi lehetőségek miatt a környező városokban keresi a megélhetést. Hasonlóképpen a fiatal nők többsége is már csak a városban tud igényeinek megfelelő munkát találni. A román anyanyelvű beszélő így kiszakadva környezetéből, az új szokásokhoz alkalmazkodva a magyar nyelvet használja. Vagyis számára a magyar nyelv már a megélhetés, boldogulás elengedhetetlen feltétele lett (vö. RADÓ 1992:46). Ebben a helyzetben tehát nem elsősorban a beszédpartner és a helyszín határozza meg a választott nyelvet, hanem maga az idegen (városi) környezet is (vö. RUBIN 1968:520-521).

3. táblázat

AZ ÉLETKOR és a NEM interakciós hatása a MAGYAR nyelv választására

SZINTÉR partner	NEM	ÉLETKOR			SZIGNIF.
		18-39	40-58	59-69	
MUNKAHELY	férfiak	42	65	61	
m. társak	nők	64	6	22	p < 0,05
			p < 0,01		

3.5. A nem és az iskolázottság hatása a magyar nyelv választásra

A községi tanács/ügyintéző (80 százalék) és az ABC/ABC-eladó (86,7 százalék) beszédhelyzetekben adataink szerint a magyar nyelv használata domináns (l. 1. ábra). Különösen kifejezett ez az alacsony iskolázottságú (4-7 osztályt végzett) nők esetében, akik ebben a két helyzetben a többi alcsoporttal összehasonlítva szignifikánsan gyakrabban (és pedig az adatok tanúsága szerint 100 százalékban) a magyar nyelvet részesítik előnyben a románnyelvi szemben (l. 4. táblázat). Ehhez hozzá kell tennünk, hogy a 4-7 osztályt végzetek az idős (59-69 éves) életkori kategóriába tartoznak. Feltételezhető, hogy az

életkor hatása is érvényesül ebben az esetben, de ezt bizonyítani nem lehet, mivel az életkor és az iskolázottság szerint nem tudtam teljes alcsoportokat felállítani. Elsősorban azért, mert csak az idősök között találtam olyan adatközlőket, akik nem végezték el az általános iskolát, ugyanakkor nem voltak közöttük olyanok, akik érettségi bizonyítvánnyal rendelkeztek volna. Az adatok alapján így csak az állítható biztonsággal, hogy az alacsony iskolázottságú nők választják a leggyakrabban a községi tanács/ügyintéző és az ABC - ABC-eladó beszédsszituációkban a magyar nyelvet.

4. táblázat

A NEM és az ISKOLÁZOTTSÁG interakciós hatása a MAGYAR nyelv választására

SZINTER partner	NEM	ISKOLÁZOTTSÁG (osztály)			SZIGNIF.
		4-7	8-11	12-14	
KÖZSÉGI TANÁCS ügyint.	férfiak	62	82	88	p < 0,05
	nők	100	67	79	
		p < 0,01			
ABC- eladó	férfiak	79	95	80	
	nők	100	80	80	
		p < 0,05			

4. Az adatközlőktől kapott adatok általában tükrözik a teljes közösségre vonatkozó valóságot, bizonyos esetekben viszont nem. Ez annál is inkább előfordulhat mivel "(...) az interjú elég természetellenes kommunikációs helyzet, sokban torzítja az információt, és lényeges mértékben el is zárhatja a kutatót az információtól" (KONTRA 1991:363). Éppen ezért az egyéni interjúkat a résztvevő megfigyelés módszerrel célszerű kiegészíteni (l. LABOV 1988:22). Ilyen megfigyeléseket én is végeztem. A nyelvhasználati interjúk adatai közül tapasztalataim szerint leginkább ez utóbbi két beszédsszituáció nyelv választásától térnek el nagymértékben. Megfigyeléseim szerint a tanácsban éppúgy, mint az ABC-ben a magyar nyelvet illetően nem tűnik reálisnak a nem és az iskolázottság interakciós hatása a populációban, mivel ott-tartózkodásom alatt nemtől és iskolázottságtól függetlenül (kevés idős és középkorú személytől eltekintve) mindenki a magyar nyelvet használta.

ÖSSZEGZÉS

A kétegyházi kétnyelvű románok nyelv választását elsősorban a beszélő életkora vagy pedig az életkor és a nem együttesen határozza meg. A román nyelv használata mindenképpen a falu határain belüli szinterekhez köthető. A nyelv közösségben élők lakóhelyén a templom/hívőtársak beszéd situáció az, ahol a román nyelv használata (50 százalék) meghaladja mind a magyar, mind pedig a román és a magyar nyelv együttes használatát. Minden egyéb beszéd situációban a magyar nyelv választása a gyakoribb. A magyar nyelv az ABC/ABC-eladók (86,7 százalék) és a piac/kereskedők (80 százalék) beszéd situációkban domináns.

Adataink alapján elmondható, hogy a kétegyházi román fiatalok sokkal gyakrabban választják a magyar nyelvet az iskola, orvosi rendelő, piac helyszíneken, mint az idősebbek. Továbbá, hogy az otthoni és a templomi beszélgetések során az idős nők használják leggyakrabban a román nyelvet. A középkorú nők esetében a munkahelyen ritkább magyar nyelv választás a falubeli, illetve falun kívüli (városi) munkahelyek nyelvhasználati különbségeire mutat rá.

Köszönetnyilvánítás

Szeretném köszönetemet kifejezni a vizsgálat megtervezésében, módszereinek kidolgozásában és a feldolgozásban nyújtott segítségért témavezetőmnek, Bakos Ferenc egyetemi tanárnak, Réger Zita és Kontra Miklós kandidátusoknak. Szintén köszönet illeti Vargha András matematikust az adatok statisztikai feldolgozásában végzett munkájáért.

A kutatás "A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekért" Alapítvány támogatásával készült.

Jegyzetek

- 1 Kétegyháza Békés megyében található, közel a magyar-román határhoz. A faluba a románok ősei a XVIII. század elejével bezárólag telepedtek le (SANTÁU 1986:45). Származásuk pontos helyéről nem sok adatot ismerünk. A román nyelv változat adja talán a legfontosabb támpontot ebben a kérdésben. A magyarországi románok nyelv változata a körösi nyelvjárás (dialectul crișean) sajátosságait őrzi (BORBÉLY 1990). Ennek alapján feltételezhető, hogy az elődök a Sebes-Körös - Fekete-Körös - Maros között fekvő területekről származnak (COSMA 1985:26). A kétegyházi ro-

mánok a kollektivizálásig egyéni gazdák voltak. Azóta többségben a helybeli termelészövetkezetben vagy a környező városokban fizikai munkásként dolgoznak. Az 1990. évi népszámlálás adatai szerint a faluban 1485 románul beszélő, román nemzetiségű él. A település vezetőségének becslése szerint a statisztikai adatokkal ellentétben a faluban a románok aránya nem 33%, hanem ennek legalább kétszerese. Az 1724-ben alapított görögkeleti egyház (KARÁCSONYI 1896:393, 396) román nyelvű szertartásai a román identitástudat erősítésében fontos szerepet tölt be ma is.

- 2 Vizsgálatom idejében a falu közigazgatási szervét községi tanácsnak hívták, ezért előadásomban is ezt, és nem a polgármesteri hivatal elnevezést használom.

Irodalomjegyzék

- BORBÉLY, ANA (1990). *Cercetări asupra graiurilor românești din Ungaria*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- COSMA, MIHAI (1985). *Situația limbii noastre materne*. In Timpuri 1985, 25-34. Giula.
1990. évi Népszámlálás. A nemzetiségi népesség száma egyes községekben (1960-1990). (1991). Központi Statisztikai Hivatal Budapest.
- GAL SUSAN (1979). *Language shift: social determinants of linguistic change in bilingual Austria*. New York: Academic Press.
- GROSJEAN, FRANÇOIS (1982). *Life with Two Languages. An Introduction to Bilingualism*. Harvard University Press.
- KARÁCSONYI JÁNOS (1896). *Békés vármegye története*. I-II.
- KONTRA MIKLÓS (1990). *Fejezetek a South Bend-i magyar nyelvhasználatból*. Linguistica series A Studia et Dissertationes, 5. MTA Nyelvtudományi Intézete.
- KONTRA MIKLÓS (1991). *A terepmunkás dilemmái*. In BUKSZ 1991. 362-366.
- LABOV, WILLIAM (1988). "A nyelvi változás és változatok". Egy kutatási program terepmunka-módszerei. In: *Szociológiai Figyelő* 1988 IV. évi. 4. szám 22-48. Budapest.

- RADÓ PÉTER (1992). *Asszimiláció és nyelvhasználat*. (Nemzeti kisebbségek Magyarországon). Citoyen Kiadó Budapest.
- RUBIN, JOAN (1968). Bilingual usage in Paraguay. In: *Reading in the Sociology of Language*. Ed. Fishman, Joshua A. Mouton, The Hague - Paris. 512-530.
- SANTÁU, GHEORGHE (1986). *Despre originea românilor din Chitighaz*. In Timpuri 1986, 45-55. Giula.
- V. BORBÉLY ANNA (1991). A kétegyházi románok nyelvhasználata, valamint nyelvjárásuk jellemzői az életkor, a nem és az iskolázottság tükrében. In Bakos Ferenc - V. Borbély Anna - Fejér Viola: *A magyarországi román nyelvjárások szociolingvisztikai vizsgálata*. (Előzetes jelentés) Kézirat gyanánt kiadja az MTA Nyelvtudományi Intézete 1991.

1. ábra

